

BUITEN

24^E JAARGANG N^O. 47

ZATERDAG 22 NOVEMBER 1930

Foto Anderson

VICENZA. RIO DE TEATRO MALIBRAR TE VENETIË

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

DE GELAATKENNER DOOR HOWARD FIELDING . . .	BLZ. 554
VICENZA, SATELLIET DER DOGENSTAD (SLOT) (GEÏLL.), DOOR J. F. BAER VAN HEMMERSWEIL	BLZ. 553, 556—558
LIJKVERBRANDING OP BALI (GEÏLL.), DOOR PROF. DR. J. C. VAN EERDE	BLZ. 558—559
BOEKAANKONDIGING	BLZ. 559
TWEE AMSTERDAMSCH E JOFFERS (FRAGMENT) (GEÏLL.) DOOR MARIE C. VAN ZEGGELEN	BLZ. 559—562
TUSSEN AVOND- EN MORGENLANDEN, PLEVEN. HET BULGAARSCH E WATERLOO (GEÏLL.), DOOR A. J. V. BOMMEL	BLZ. 562—564
WAPENSTILSTANDSDAG, DOOR R. VAN OOSTEN- MÖSSINGER	BLZ. 563
ADAM IN 1929, DOOR BURT McCONNEL (7)	BLZ. 564

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

*Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adres-
seeren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam,
stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holke-
ma's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de
toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke
naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's.*

*De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar
aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een
adverteerder doet.*

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

DE GELAATKENNER

DOOR HOWARD FIELDING

I

DE MAN WIEN DE WEG VERSPERD WAS

LOREN MORSE pochte altijd op zijn gelaatkunde; dat hij bij vreemden met tamelijke nauwkeurigheid het karakter uit hun gelaat kon lezen en bij zijn kennissen hun motieven en plannen kon doorgronden. Soms bewees hij de juistheid van deze bewering met verzonden verhalen, maar het is toch wel mogelijk, dat hij inderdaad die gave bezat. Zeker is, dat hij er zelf in geloofde en dat geloof redde hem op een Augustus-middag van de fout om een gevecht op te geven vóór hij verslagen was en een misdaad te bekennen die niet slechts onontdekt, doch zelfs nog onvermoed was.

Hij was kassier aan het loket, „stortingen” van het bijkantoor van de Realtor's Bank. Toen zijn dagtaak was afgelopen, kwam hij uit de afgesloten ruimte van de Bank en wou juist naar den uitgang loopen die op Broadway uitkwam, toen een stem hem zijn stap deed inhouden en zijn hart deed stilstaan.

„Mr. Morse, ik wou u even spreken. Wilt ge zoo goed zijn hier binnen te komen?”

De oude Sam Kirkland, de vice-president, stond in de afgescheiden ruimte aan den Broadway kant, waar enkele der hoogstgeplaatsten hun bureau hadden. Hij was een lange man, met zandkleurig, nu grijzend, haar, een smal, bleek gezicht en lichtblauwe oogen; en hij sprak altijd pijnlijk zuiver Engelsch.

Morse had een hekel aan die wijze van spreken en aan dat soort van menschen — lui die zich „superieur” voelen, wat het hatelijkste woord was in Morse' woordenschat. Als hij dat op iemand toepaste, waren er geen vloeken noodig ter versterking. Maar er bleef hem nu geen tijd over voor dergelijke

overpeinzingen: wat hem nu uitsluitend bezig hield, was de vraag waarom Kirkland hem had staande gehouden. Morse had een bedrag van zestig duizend dollar verduisterd. Was de oorzaak, door een ongelukkig toeval, achter dat tekort gekomen?

Met tot het uiterste gespannen aandacht bestudeerde Morse Kirkland's gelaat terwijl hij naar de deur liep. Als hij er het minste teeken van achterdocht, veroordeeling of sluwheid op had gelezen — een poging om een vijandige bedoeling te verschuilen achter dat masker van miserabele beleefdheid — zou hij zijn omgekeerd en weggelopen. Tenminste, die dwaasheid kwam een oogenblik bij hem op. De kleine groep mannen, waarbij een vreemde, vermoedelijk een detective, die bij Kirkland's bureau stond, boezemde hem ongerustheid in.

Maar neen, Morse las het gelaat van den vice-president en alle angst viel van hem af. De zelf-ingenomen oude aap had niets bijzonders op zijn hart; en de verduisteraar liep brutaal de kamer binnen in de verwachting de een of andere onbeteekenende instructie te zullen hooren. Kirkland was de man, die alle regelingen met het personeel trof.

„Mr. Morse, zoudt u zoo goed willen zijn aanstaanden Maandag uw vacantie te beginnen, in plaats van te wachten tot September?”

De vraag kwam als een groote verrassing en stond bijna gelijk met een beschuldiging. Morse kon den volgenden Maandag niet weg uit de Bank; de kleine kans om de ontdekking te voorkomen, die hem boven het hoofd hing, was afhankelijk van zijn dagelijksche aanwezigheid op zijn post.

Hij had geen medeplichtige onder het personeel, die over zijn belangen kon waken, zoolang hij er niet was. En het had hem heel wat moeite gekost om zijn vacantie in September te krijgen. Morse vervloekte Kirkland inwendig, omdat hij hem zijn laatste hoop ontnam.

Weken geleden had hij dit gevaar voorzien en had hij op schijnbaar eenvoudige manier en zonder argwaan te wekken, gezorgd, dat hij dien laten datum kreeg toegewezen. Ook nu kon hij er geen reden voor opgeven, maar hij moest er binnen één minuut een bedenken. Hij moest iets zeggen van schikkingen die hij had getroffen en van teleurstelling, die het gevolg zouden zijn van verandering. Hij moest het doen voorkomen, alsof hij vond, dat men hem niet netjes behandelde. Hij had al lang geleden ontdekt, dat dit iets was, dat Kirkland niet kon verdragen.

Onwaarheid spreken ging Morse altijd gemakkelijk af. Hij had de vernuftige slimheid van een leugenachtig kind, beheerscht door de omzichtigheid van een man, die al dertig jaar lang gelogen had. En nu zocht hij naar een leugen, aanvankelijk overtuigd, dat hij er een zou vinden, zooals hij altijd gedaan had. Als hem dat niet lukte, was er iets niet in orde met zijn denkvermogen. Doch zijn hersens werden leeg en toen gevuld met gedachten ongezoekt, nutteloos, gevaarlijk, maar onafwijsbaar. Hij kon met geen mogelijkheid die gedachten verjagen en zijn geest concentreeren op het verzinnen van een middel om aan die bedreiging van den veranderden vacantie-datum te ontkomen. Als in een nachtmerrie stond hij er bij met stomheid geslagen, terwijl de verwarde brokstukken van talloze middelen om een moord te plegen door zijn brein spookten.

Morse had al lang geweten, dat gewone middelen om den slag die hem dreigde, te ontgaan, nutteloos waren. Slechts één mogelijke gebeurtenis kon hem redden: de dood van een zeker persoon. Zonder nog bepaald het besluit op te vatten die persoon te vermoorden, had hij over die gedachte gepeinsd, had er mee gespeeld, had al zijn verbeeldingskracht er aan gewijd om middelen te beramen, waardoor hij veilig tot dit doel zou kunnen geraken. De gedachte aan moord was zijn voortdurende en niet te verjagen gezel geworden; maar hij had er de volle kracht niet van gevoeld voor dit oogenblik. Nu wist hij echter, dat zijn hersens er zoo van waren vervuld, dat hij ze op zijn voorhoofd uitzweette. En zijn vaste overtuiging, dat men 's menschen gedachten op zijn gelaat kon lezen, maakte hem bevreesd zijn gezicht op te heffen uit angst, dat zijn geheim daarop zichtbaar was.

Doch Kirkland zag alleen, dat Morse zich onbehagelijk voelde, waarschijnlijk door verlegenheid ten gevolge van een gemis aan aangeboren beleefdheid. Daarom sprak hij uiterst vriendelijk om den man op zijn gemak te zetten, legde hem uit hoe er een toestand was ontstaan waardoor de afwezigheid van den kassier in September de Bank groote moeilijkheden zou berokkenen.

Steeds in den ban zijner booze droomen, was Morse niet in staat dien doodelijken stoot te pareeren; hij moest daar staan en hem ontvangen. En de hoffelijkheid waarmee hij werd toegebracht, maakte de ergernis om de nederlaag des te heviger. Hij keek van onder zijn dikke wenkbrauwen op naar Kirkland's mageren hals en voelde een sterken aandrang om den stroom van die „superieure" woorden af te sluiten door den greep zijner handen. Zoo beging hij in zijn geest twee moorden, want Kirkland was niet de man wiens dood een oplossing van de zaak zou brengen.

Morse voelde zich zelfs niet in staat om een compromis voor te stellen, bijvoorbeeld een week uitstel. Hij kon het denkbeeld in zijn geest niet tot een gedachte vormen; en die vreemdsoortige machteloosheid verschrikte en vertoornde hem.

Toen hij de Bank verliet zag hij niet slechts het naderend onheil, maar zag hij bloed. Hij was in een der gevaarlijkste stemmingen, waarin een mensch kan verkeeren. Hij was feitelijk als een dief, die wegloupt van het tooneel van zijn misdaad en die een man ziet, die hem den eenigen weg tot redding verspert. Onder die omstandigheden zal hij dooden, als hem dit mogelijk is.

Een gewone dief moet inderdaad wegloupen, met het wapen in de hand en moet met eigen oogen de persoon zien, die zijn reddingspoging verijdelt. Doch Morse had die ruwe, fysieke aandriften niet nodig; hij bezat verbeeldingskracht, die nu tot het uiterste geprikkeld was.

Niemand versperde hem zichtbaar den weg; hij liep Broadway op zoo vrij als wie dan ook; maar hij begreep volkomen en helder, dat hij feitelijk in denzelfden toestand verkeerde als een dief die vluchtte. Hij moest den man dooden of gesnapt worden.

HOOFDSTUK II

DE MAN, DIE IN DEN WEG STOND

De man in kwestie was Earl Warren, de bekende tennis-speler en vroegere voetbal-ster. Zes voet blakende levenskracht en eerst vijf-en-twintig jaar oud, zou hij een eerste-klas post voor een levensverzekering-maatschappij zijn geweest, zonder dat onbekende gevaar, dat school in het feit, dat hij Loren Morse in den weg stond. Wij moeten eerst vertellen hoe hij in die positie was gekomen, alvorens de merkwaardige methodes te beschrijven, die Morse aanwendde om hem daaruit te verwijderen.

Van jongsaf wees, was Earl opgevoed door zijn grootvader van moederszijde Bingham Caverley, die dol veel van hem hield en die bovenmatig trotsch was op zijn successen. Na vier schitterende jaren aan de universiteit van Harvard, was de atleet een kantoor van onroerende goederen in New York begonnen, waar hij lang geen slechte zaken maakte, in aanmerking genomen den tijd dien hij aan sport wijdde en het feit, dat hij niet nodig had een cent te verdienen. Hij had een ruime jaarlijksche toelage; woonde kosteloos in bij zijn grootvader, en daar de uitspattingen van den tegenwoordigen tijd geen aantrekkelijkheid bezitten voor een lichamenlijk en geestelijk gezond jongmensch, kwam hij niet in de verzoeking zijn inkomen te verkwisten.

Daardoor moest hij wel tot sparen komen en zoo kwam hij ertoe een depositorekening te openen bij de Realtor's Bank en den kassier van het loket „stortingen" van aanzien te kennen. Hun omgang was steeds van vriendschappelijken aard en het is een eigenaardige bijzonderheid dat Earl Warren de eenige man was van het groote, blonde type dien Morse goed mocht lijden.

Ongeveer zes maanden voor den datum van den moord, die het onderwerp van dit verhaal vormt, was grootvader Caverley overleden, alles, — behalve enkele legaten aan liefdadige instellingen — aan Earl nalatend. Dit was een bedrag van meer dan anderhalf millioen, nog daargelaten het huis in de Zeven-en-dertigste Straat met zijn vreemden en kostbaren inhoud.

Het korte testament benoemde Warren tot executeur-testamentair en het bevatte geen enkele beperkende bepaling of oorzaak tot vertraging. Om afdoende en algemeen bekende redenen waren er geen voorzieningen getroffen voor de eenige andere persoon, die als natuurlijke erfgenaam in aanmerking had kunnen komen — een onwaardige neef van Earl, die een paar jaar ouder was.

Hij heette George Eldred en hij kon zich beroemen op de onderscheiding de eenige te zijn die Grootvader Caverley ooit

had beetgenomen in een zakelijke transactie. Eenige jaren tevoren had hij Mr. Caverley door schaamteloze en misdadige leugens een groot getal aandeele in een waardelooze onderneming in de maag gestopt en, wat nog erger was, den ouden man er toe bewogen voor korten tijd zijn naam als directeur aan de onderneming te verbinden.

Behalve dit opmerkelijk kunststukje, had George nooit iets bereikt, of tot stand gebracht en op het oogenblik van Mr. Caverley's dood was hij er slecht aan toe. Earl had zijn grootvader moeten beloven, George geen geld te leenen, zoodat hij hem in geruimen tijd niet had gezien. Maar hij had gehoord, dat deze straatarm was en bovendien nog ziek; en Earl overtuigde zichzelf, dat Mr. Caverley zich onder dergelijke omstandigheden zou hebben laten vermurwen.

Hij zocht George op; bevond, dat hij links en rechts in schulden stak en geen sou rijk was, maar dat het verhaal van zijn ziekte erg overdreven was. Doch tijdens dat eerste onderhoud — in een heel armoedige kamer, waar hij ieder oogenblik kon worden uitgezet — zag Earl voor een oogenblik hun beider gezichten in een spiegel en door het contrast leek dat van George op het gezicht van een stervende.

Het gevolg was, dat hij George mee naar huis nam, in de verwachting de schim van Grootvader Caverley met de schim van een geweer in zijn hand op den drempel te zien staan; maar de ongewenschte gast kon ongestoord naar binnen gaan en bleek moeilijk weer weg te krijgen, ofschoon hij slechts voor een paar dagen was uitgenoodigd. Hij at en liet zich verzorgen, tot hij lichamenlijk zoo flink was als iemand, die had geleefd zooals hij, met mogelijkheid kon zijn en bracht zijn tijd door met plannen uit te breiden om meer geld van Earl los te werken, ofschoon deze hem al vijf duizend dollar had gegeven om zijn schulden te betalen.

George deed slechts enkele kleine postjes af, die hij wel moest aanzuiveren en belegde de rest op de Bank. Zoo raakte hij ook in kennis met Loren Morse, die hem bij den eersten blik al beter kende dan George zichzelf kende.

Al spoedig ontstond er een nadere kennismaking tusschen die twee, waarbij Eldred het air aannam van den rechtmatigen erfgenaam, die van zijn rechten was beroofd. Hij verdedigde zijn handelswijze tegenover Grootvader Caverley door te beweren, dat het de oude man zelf was die de zaak te gronde had gericht door een onderzoek te laten instellen door zijn eigen raadsman en zich openlijk uit het Bestuur terug te trekken.

„Hij heeft ons krediet vermoord", beweerde Eldred, „en mij zoo volkomen geruïneerd, dat ik er niet meer bovenop kon komen. Hij was te bekrompen en te stijfhoofdig om dat tijdens zijn leven te erkennen, maar hij had tenminste zoo fatsoenlijk kunnen zijn mij schadeloos te stellen in zijn testament. Earl behoorde die verplichting te erkennen. Maar hij wil er zelfs niet over praten, de groote schavuit".

Morse opperde schertsend, dat er misschien wel een middel zou zijn te vinden om een deel van dat geld binnen te krijgen en Eldred was verlangend om te weten hoe dat zou kunnen gebeuren. Zoo ontstond een misdadige compagnieschap, of beter gezegd een verhouding als tusschen een heerschenden geest en een gemakkelijk te beïnvloeden zwakkeling. Eldred's gelaat was een open boek voor Morse, die precies wist hoe hem te prikkelen en aan te sporen; hij wist vooruit wanneer hij heftig op de verzoeking zou reageeren en wanneer de zwakke inzinkingen zouden volgen waarin hij den steun van een krachtiger geest zou behoeven.

Juist in dien tijd had Morse een sterk verlangen om op de Beurs te speculeeren, wat hij al jaren lang — en natuurlijk met verlies — in het klein had gedaan, doch hij beschouwde zijn verliezen als geld uitgegeven voor zijn opvoeding en verwachtte nooit bij dit spel wat te verdienen voor hij over voldoende kapitaal kon beschikken. Nu zag hij tenslotte een kans om zich dat te verschaffen.

Hij hoorde van Eldred en begreep door de inlagen bij de Bank, dat Warren een koop van onroerende goederen op het oog had en dat zoo vast van plan was, dat hij onmogelijk kon worden overgehaald tot een andere geldbelegging, waarbij hij op niet-strafbare wijze kon worden gevild. Hij verkocht stukken, die niet dadelijk realiseerbaar waren en vormde zoo een groot deposito bij de Bank. Volgens Eldred zou de zaak nog in maanden haar beslag niet krijgen, waarschijnlijk niet voor den herfst. Als Morse tijdelijk gebruik kon maken van een deel van Warren's geld, had hij den tijd om het weer te storten voor het werd opgevraagd. (Wordt vervolgd)

Foto Anderson

PIAZZETTA DI S. MARCO TE VENETIE. OP DEN VOORGROND DE BEIDE BEROEMDE VATICANSCH E ZUILEN

VICENZA, SATELLIET DER DOGENSTAD

(Vervolg)

NOG eenmaal dreigde in 1517 de stad ten onder te gaan, toen Vicenza door de Fransche troepen ingenomen en geplunderd werd en daarna door de pest geteisterd werd, maar daarna volgde een voorspoed, die bijna drie eeuwen duurde. Een unicum voor een stad in het toenmalig Europa, totdat de adem der Fransche revolutie ook Vicenza beroerde en de stad van Venetië werd afgescheurd. Niemand minder dan Napoleon de Groot trok op zijn zegevierenden veldtocht na den slag van Bassano in 1796 Vicenza binnen en daarmee werd het verval der eens zoo luisterrijke satelliet der Dogenstad ingeluid. ☼ Als erfenis der drie Gouden eeuwen bleven er de kunstschaten en bouwwerken, waarvoor Vicenza eens beroemd was. Schreef een geschiedschrijver niet in die dagen: „Onze stad werd door de naburige steden benijd om haar rijkdom en voorspoed. Ze was beroemd om haar prachtige bouwwerken en werd doorlopend door vreemdelingen bezocht, die niets anders verwachtten dan er flaneerende en pleziermakende feestgangers te vinden.” En dat, terwijl elders inquisitie en godsdienstoorlogen heerschten! ☼ De aanzienlijke burgers besteedden hun rijkdommen wel en droegen veel tot ontwikkeling der kunst bij. In die dagen leefde een der meest beroemde bouwmeesters der Italiaansche Renaissance Andrea Palladio, die Vicentijn van geboorte, zijn geboorteplaats van prachtige Renaissance bouwwerken voorzag, waarvan misschien wel het mooiste de Basilica op de Piazza dei Signori is, waarvan de afbeelding ons zoo deed herinneren aan de St. Marcusbibliotheek op het San Marcoplein te Venetië, een gelijkenis, die even frappant bleef, toen we het bouwwerk in werkelijkheid zagen. Het is als een gezichtsbehoefeling, wanneer men uit een der smalle zijstraten de Piazza dei Signori in Vicenza betreedt. Men denkt zich een oogenblik in de Dogenstad verplaatst. Het kon een copie zijn van een gedeelte van het San Marcoplein, maar dan heel veel kleiner, een miniatuurplein met op den achtergrond de twee beroemde Venetiaansche zuilen, waarvan de een be-

croond wordt door den leeuw van San Marco en de ander door het beeld van den Heiligen Theodosius, de twee zuilen opgericht als een symbool der Venetiaansche oppermacht over Vicenza. Ook Padua, een tweede satelliet van Venetië, telt zulk een zuil. Maar de Campanile, die naast het Palazzo della Ragione, dat zoo doet denken aan de St. Marcusbibliotheek der Dogenstad, oprijst, is slanker en veel sierlijker dan de logge na de instorting van 1902 nieuwgebouwde kolos op het San Marcoplein. Slank rijst de meer dan tachtig meter hooge middeleeuwsche torre dell' orologio boven het plein uit. Tot aan de vierkante wering herkent men een bouwwerk der middeleeuwen, dan gaat hij over in een achthoek en wordt door een Renaissancekoepel bekroond. ☼ Een meesterwerk der Renaissance is de reeds eerder genoemde Basiliek van Palladio, die het oude Palazzo della Ragione omringt. De bouwmeester had opdracht gekregen de in verval geraakte gevels van het oude Gotische paleis te vernieuwen. Maar hij vond een beteren uitweg. Om het oude vervallen bouwtempels der Antieken, er echter voor zorg dragend er geen dit luchtig bouwwerk van zuilengalerijen, een aaneenschakeling van zuilen en bogen. Dorische zuilen dragen de architerwijl de rondbogen door kleinere tweelingszuilen gedragen worden. De arcaden der bovengalerij zijn door balustraden afgezet, terwijl de gevels bekroond worden door sierlijke Baliliek ligt een tweede bouwwerk van Palladio, de Loggia zuilen voorbij de bovenste etage tot aan de fries op. Vicenza der Italiaansche Renaissance, dien men wel eens den Rafaël werken vindt men het classicisme terug. Steeds zijn het Dorische, Ionische of Coryntische zuilen, die den „toon”

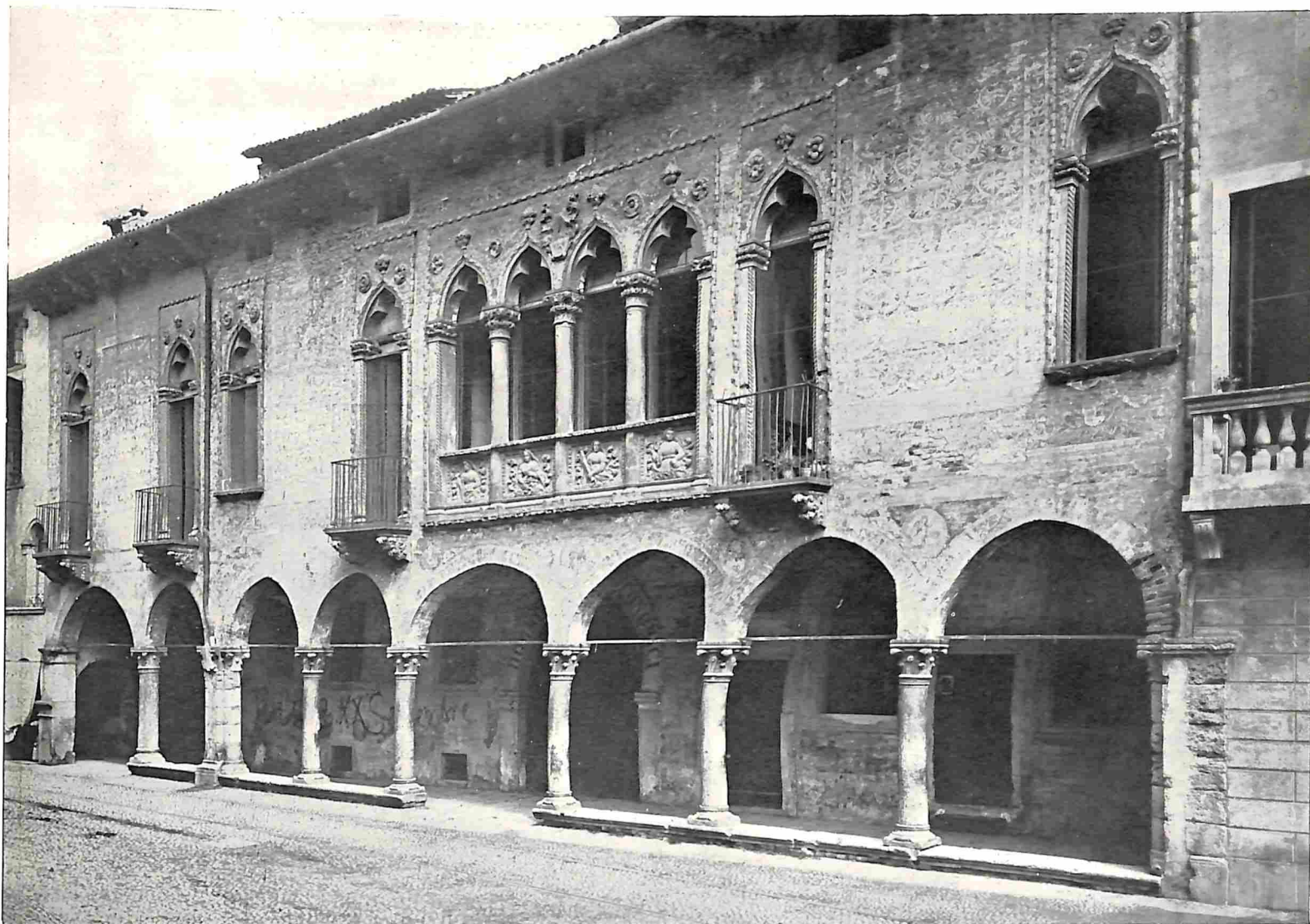

Foto Alinari

VICENZA. PALAZZO MASCARELLO

aangeven, alles geïnspireerd op het oude Rome en het Griekenland der Antieken, zooals heel scherp uitkomt bij de Rotondal Palladiana, een villa, die Palladio even buiten Vicenza gebouwd heeft en waarvan de gevels met hun zuilengalerijen en driehoekig geveldak doen denken aan de tempelhallen der Oudheid. ☒ Maar misschien meer nog dan de machtige Renaissance bouwwerken, die ons terug willen voeren naar de Oudheid, treffen ons de sierlijkheid en luchtigheid der Venetiaansche Gothiek in de talrijke paleizen, die uit de 15e eeuw dateeren. Hier eerst wordt Venetië ons voor oogen getooverd, denkt men zich temidden der Dogenstad. Is het, of in één nacht de grachten en kanalen der Lagunenstad zijn uitgedroogd en men over hun beddingen wandelen kan en bewonderend kan opstaren naar de Venetiaansche paleizen waarvan men anders de prachtige gevels alleen van uw gondel uit bewonderen kan, of van uit een der zijstiaatjes aan den overkant van het kanaal. Want heeft op het eerste gezicht het Palazzo da Schio, dat in den volksmond Cà d'Oro genoemd wordt, niet veel van het gelijknamige paleis aan het Canal Grande der Dogenstad? Ook hier de twee luchtige zuilengalerijen boven elkaar met de sierlijke Gotische spitsbogen. Ook hier aan weerszijden der loggias de twee boven elkaar gelegen balkons, waarvan de ballustraden kleine beeldjes dragen. Wel is waar is de versiering der bogen verder doorgevoerd in de Cà d'Oro te Venetië, is de gevel over het geheel rijker, maar de gelijkenis is toch zoo treffend, dat een der beide bouwwerken op het andere geïnspireerd moet zijn. En wat we bij de Venetiaansche Cà d'Oro niet kunnen doen, we wandelen langs zijn naamgenoot te Vicenza en bewonderen de prachtige poort die toegang tot den schilderachtigen binnenhof geeft, waar men in de verweerde muren de met ijzer beslagen deuren ziet. Zuilen en rondbogen der poort zijn fraai gebeeldhouwd, als kunstig geciseleerd met motieven van edelsmeedwerk. ☒ Een typisch voorbeeld der Venetiaansche Gothiek vindt men in den prachtige gevel van het Palazzo Mascarello. Ook hier een typische Venetiaansche galerij geïnspireerd op de Cà d'Oro. De wandvlakken rond de boogvensters zijn met rozetten versierd. De balustrade der loggia is hier gesloten en kunstig gebeeldhouwd met mannen-

en vrouwengestalten, beeldhouwwerk dat doet denken aan het in zilver en goud gedreven reliefwerk van altaarschrijnen. Op de muren vindt men de half uitgewischte sporen van muurschilderingen terug. De benedengalerij wordt gestut door korte zuilen, die Romaansche bogen dragen. Onder de talrijke andere Gothische paleizen valt nog het Palazzo Braschi te noemen met zijn halfronde bogen, terwijl de lunetten der vensters met medaillons van reliefwerk versierd zijn en de bogen der loggias luchtig op de slanke zuilen rusten. ☒ In de omstreken van Vicenza ligt op den Monte Berico, van welken heuvel af men een prachtig uitzicht op de stad heeft, de basiliek van dien naam, die een typische kloostergang heeft met een oude waterput; terwijl aan den voet van den heuvel het reeds eerder genoemde bouwwerk van Palladio de Villa Rotonda ligt. ☒ Bij het afscheid van Vicenza zien we voor het laatst de twee zuilen en de Basiliek van Palladio op de Piazza dei Signori als een fata morgana van Venetië oprijzen. zien we in de smalle straten de Gotische paleizen, die doen denken aan die aan het Canal Grande der Dogenstad. De Dogenstad, die toch zoo volkomen anders is, al ware het alleen in haar wonderlijke geluidloosheid, waarvan De Rouville eens schreef. „Het is een stad om er grondig uit te rusten van al het gewirwar, al het gedruisch van het moderne leven. Koel en geruischloos omzwerft de Genius der stad den moeden mensch en brengt hem zachtken tot rust . . . Eindelijk,” zoo voltooit de schrijver zijn stemmingsbeeld, „op een vroegen morgen om 5 uur sloeg het afscheid — een gondel lag gereed. Wij voeren weg over het donkere water dat — het was vloed — tot boven aan de kademuren reikt en glad als olie was — zonder één rimpel. Hoog ergens floot een merel, jubelend en klaar. De morgenster fonkelde nog aan den kobalt-blauwen hemel — enkele lantaarns brandden nog, en geen ander geluid dan het klotsen van het water om den gondel en die merel, hoog ergens in een boom.” En op onzen verderen tocht naar Verona komt ook bij ons een zelfde herinnering op, als we Vicenza als een droombeeld achter ons laten als een wonderlijke copie en waardig satelliet der Dogenstad.

J. F. BAER V. HEMMERSWEIL

Lijkverbranding op Bali

EIGENLIJK verschilt het denken van de Baliërs met betrekking tot leven, sterven en hiernamaals niet principieel van dat der andere inlanders van Ned.-Indië; bij allen uit zich doodenvereering en doodenvrees in offermaaltijden, bezoeken aan het graf, allerlei ceremonieel en een eindplechtigheid, waarmede men zijn plichten jegens den overledene als afgedaan beschouwt. Zelfs zijn er buiten Bali enkele volksgroepen, die ook de lijkverbranding kennen. Maar wat op het welvarende Bali in het oog valt, zijn de met groote statie en vaak zeer belangrijke onkosten gepaard gaande lijkverbrandingsfeesten, die hier een sterk Hindoesch karakter dragen en die hun hoogtepunt bereiken in het vervoer van het lijk naar de verbrandingsplaats, de verbranding zelf en het werpen van de verbrandingsresten in de zee of in een rivier. Dat alles gaat gepaard met zoo veel en zulk eigenaardig ceremonieel, dat de aandacht trok en trekt, zoodat tal van beschrijvingen en een uitgebreide litteratuur ons ten dienste staan omtrent de daarmede verbonden plechtigheden, die in ons oog vaak op volksfeesten gelijken en omtrent de denkbeelden, die daaraan ten grondslag liggen.

☞ Een lijk wordt terstond na het overlijden afgelegd, in wit katoen gewikkeld en voorloopig begraven of gebalsemd bewaard in afwachting van de verbranding; het onderling hulpbetoon van familie, buurt- en dorpsgenooten speelt daarbij een rol; vooral ook bij de doodenmalen, die nu worden gehouden. Heeft men alle voorbereidselen voor de verbranding van soms verschillende, tot de familie behorende, overledenen getroffen en de dikwijls belangrijke sommen voor de verbrandingsfeesten bijeen, dan wordt op een daarvoor geschikt, door den priester goed bevonden dag tot de crematie overgegaan. En deze voorbereidselen zijn van verschillende aard: aan velen moet te eten en te drinken gegeven worden; vele offers moeten gereed gemaakt worden; de verbrandingstoren (badé, wadah, padmasana) wordt opgericht; de trap of brug, waarlangs men het lijk in den toren zal brengen, wordt vervaardigd; de knekelkist in diervorm wordt ineengezet en de verhooging voor de verbranding, waarop een afdak met soms fraai snijwerk (balé goemi) wordt op het crematieveld (sema) opgericht. ☞ Bovendien worden eenige dagen vóór de groote plechtigheid door jonge meisjes, jongens, soms ook vrouwen en mannen in optocht vele aarden vaten met bronwater naar het sterfhuys gebracht, dat daar door den priester tot reinigend wijwater wordt gewijd. Men heeft dit in groote hoeveelheden noodig: voor de ceremonieele reiniging van het stoffelijk overschot na de opgraving, bij het leggen in de knekelkist (petoelangan), bij de aanroeping van den stamvader uit het land van herkomst (pebaktian), enz. Bij dit alles spelen priesters met hunne heiligende formules, aanroepingen der goden, offerhandelingen en reinigingsritueel een groote rol. ☞ In het museum van het Koloniaal Instituut te Amsterdam zijn thans een badé en een balé goemi, geschenken van de Bali-sche onderafdeelingen van het gewest Bali en Lombok.

☞ De badé heeft in de top 7 afdakjes aan de hooge pagode, zoodat wij hier te doen hebben met een verbrandingstoren van een lid der drie kasten (wesjia, ksatria, brahmana). Was deze voor een gewonen Baliër bestemd, hij zou slechts één dak hebben (wadah) en moest hij dienst doen voor een priester, hij zou den vorm van een godenzetel (padmasana) hebben en dus zonder dak zijn. De badé wordt van bamboe, rotan, licht hout, klatergoud, doek, zijde, uitgeknipt papier, spiegeltjes, veelkleurige wol, bouquets vervaardigd en is soms van 20—30 M. hoog. Zij vertoonen vaak allerlei mythische figuren: de zonnearend, de slangenkoning, de schildpad, demonenkoppen, die alle hun beteekenis hebben met betrekking tot de vrijmaking der ziel van het aardse bestaan. ☞ De plechtigheden (ngabèn, makirim) zijn daarmede in overeenstemming en zij spelen dan ook een voornaam

rol in het religieuze denken en het sociale leven der Baliërs. Reeds het overbrengen van het stoffelijk overschot of een den doode voorstellend poppetje van hout of van lontarblad in de badé heeft plaats met ceremonieel en luidruchtig vertoon en op onderlinge strijd gelijkend misbaar, waarbij de tractatie aan toewak (palmwijn) zich doet gevoelen. Vooralgegaan door stoeten van meisjes en vrouwen met offergaven, gewapenden, muzikanten wordt de badé, soms door honderden dragers getorst, naar het verbrandingsveld gebracht. Daar wordt het stoffelijk overschot langs de brug of trap, waartoe de muil van een monster toegang geeft naar beneden gebracht en weder met allerlei ceremonieel, waarbij besprenkelen met wijwater een voornaam rol speelt, in de knekelkist gedeponneerd. Deze heeft de vorm van een wit of zwart rund, een leeuw een tijger, een olifant, een hert en voor den gewonen man van een eenvoudige trog op pooten, die ook een dier voorstelt. Deze knekelkist staat op een verhoogde vloer, met aarde bedekt, onder een baldakijnvormig afdak, waarvan stijlen en plafond bij gegoe-den van verguld snijwerk zijn voorzien. Zoowel badé als balé goemi worden met de petoelangan en het stoffelijk overschot verbrand, de badé, nadat deze door de omstanders, vooral door jeugdige knapen, is geplunderd en ont-

Foto Alinari

VICENZA. POORT DER CÀ D'ORO

daan van spiegeltjes, versiering, franje, enz. ☞ Wij zien in dat alles niet altijd decorum en pieteit, doch wel een verheid, dat al de maatregelen van de overlevenden den doode ook het wasschen van het stoffelijk overschot met het reispizzen, eieren, gekleurde rijst, sirih, de afbeeldingen van de Balische Hindoe-epen op de badé, enz. En hiertoe is ook of een stukje bladgoud op de tong, een blaadje ijzer en gaten, propjes was in de ooren, stukjes spiegelglas op de oogen op het welzijn van den doode in de hemelen: Indraloka, Wisjnoeloka, Sivaloka en zijne reincarnatie. ☞ Heeft de houtskoolresten en de asch gezocht; zij worden fijngeklopt

Twee Amsterdamsche Joffers

(FRAGMENT)
UIT VONDEL'S TIJD

HOE tintelde de blauwe lucht boven de oude trapjes gevels van Amsterdam! Het was een uitgezochte zomerdag. Een dag die door zijn stralende zonneschijn de ruize dakken nog rooder, de lichte krullen en lijsten in de grachten deed flikkeren als goud; donker als fluweel deed vloeien onder de bogen der guggen. Het was een dag die alles omarmde, alles bescheen, alles stooftte in zijn zonnearmen gloed, zelfs de in blauwen nevels hoogrijzende nissen van den Westerkerktoren. ☼ Het was een dag die niet alleen zelf zomer was, maar die den zomer naar buiten lokte. ☼ Twee jonge joffers daalden de hardsteenen treden af van een stoep op de „Conincxgracht”. Zij hadden beiden de twintig jaar nog niet bereikt. De een was Margrietjens van Rhijn, bijgenaamd „het mooie Grietjen”, de ander, die haar naam „Flora Batava” eerst in later jaren zou krijgen, was Agneta of Agnes (zoo men haar ook wel noemde) Block. Zij was geen schoonheid als Grietjen, maar aan gratie ontbrak het haar niet. De fijne hand en arm, omgeven door een breed omgeslagen met puntakertjes versierde manchete, hielden de plooiën van haar even sleepende bruinzijden rok op, waarover de wijde doffen van haar bijeengespelde bouwen luchtig heenvielen. Haar ranke hals kwam bloot te voorschijn uit het wit van een kamerijksdoek die ook de tengere schouders omvatte en evenals de manchete de versiering van puntakertjes droeg, om op den boezem gesloten te worden door een Amethystenspelde waarvan een dun gouden kettinkje neerviel. Evenals, „mooi Grietjen” droeg zij op dezen warmen dag, geen huive of falie, de meisjes lieten heur haren in de zon glanzen. Agneta haar bruine en Grietjen haar blonde lokken, die zij beiden droegen naar de mode van den dag, strak weggekamd bij het voorhoofd en in een wrong op het achterhoofd bijeengebonden, maar dertel gelaten in de losspringende krulletjes bij nek en oopen, en kunstig tot lange kurkeltjebedekten. Agneta hield een veeren waaier omhoog tegen den al te fellen zonneschijn, zoodat de eenigszins peinzende bruine oogen en bijzonder fijn gepenseelde wenkbrauwen daar boven, nauwelijks zichtbaar waren. ☼ Grietjen van Rhijn scheen de zon niet te deren. De ivoren kleurige kanten waaier hing door een lint aan haar arm. De geel zijden rok, het licht gebloemde overkleed, het luchtige wit neteldoek dat den vollen blanken hals tot aan de schouders vrijliet, de parels die door een blauwzijden strikje aan een harer krullen gebonden, tot op de blozende wangen vielen, de blauwe oogen, die den lieven dag tegen lachten, gaven wel te kennen

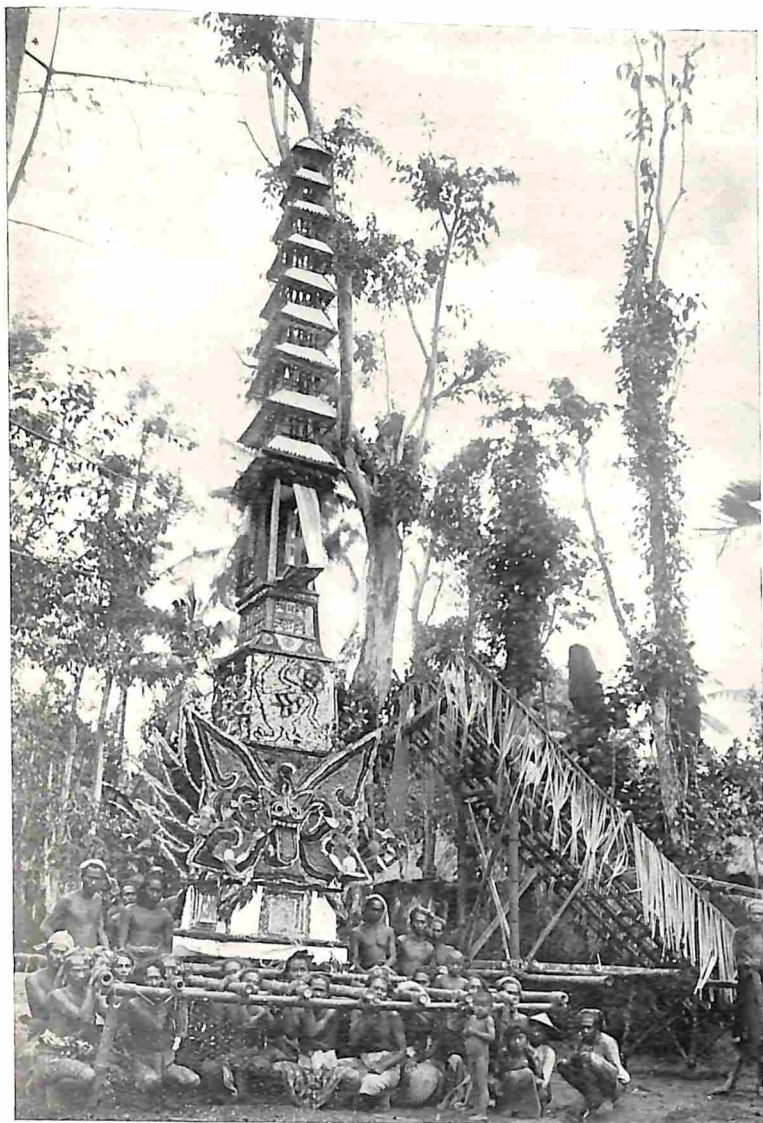

Foto A. de Wit

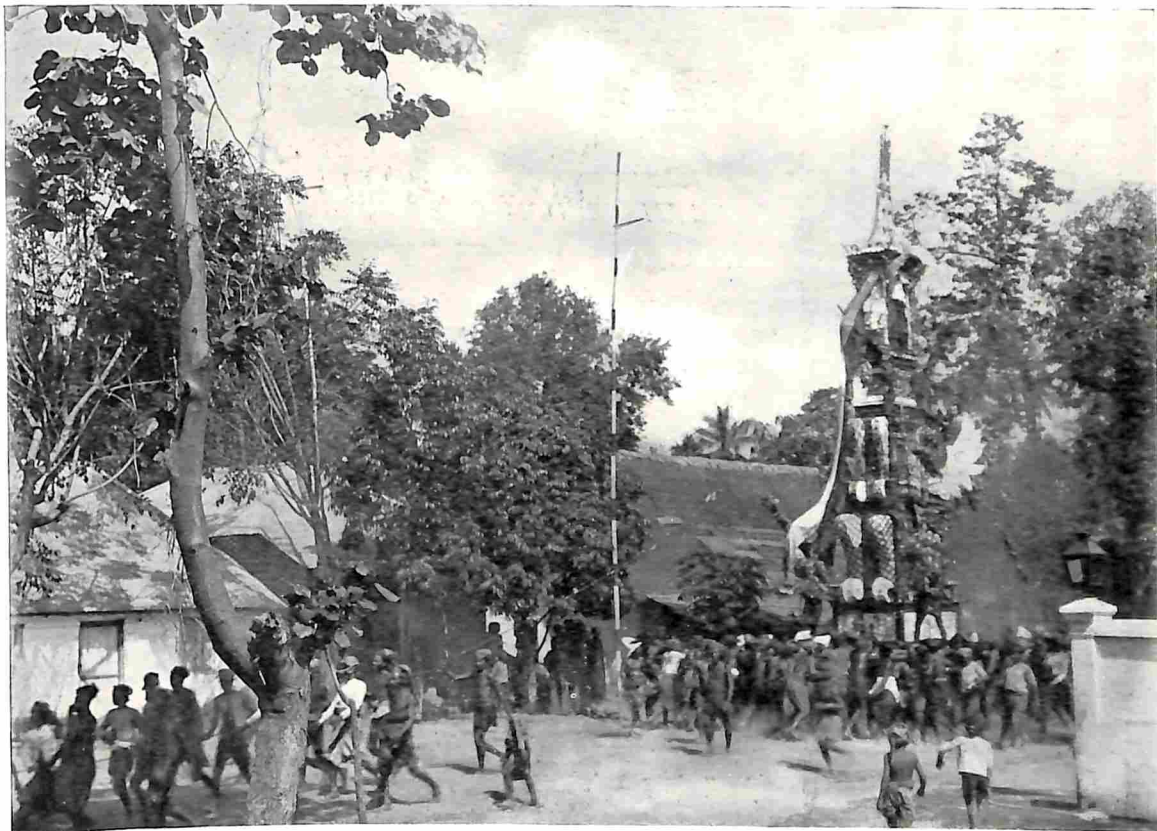
LIJKVERBRANDING OP BALI. LIJKTOREN IN EEN PROCESIE BIJ EEN LIJKVERBRANDING

en in een klein soort, gele kokosnoot (kelappa gading) gedaan, die na eenige dagen, soms weder in een soort badé, naar het strand gebracht en aan de golven worden prijs gegeven, nadat men ermede in een prahoe zeewaarts is gevaren. ☼ Hiermede is aan de plichten jegens den doode voldaan en nu gaat men nog eenige ceremonieele feesten vieren met het doel om allen, die met den overledene in connectie hebben gestaan, te zuiveren en om aan zijn ziel eerbied te betuigen. ☼ Voordat onze gezagsinvloed op Bali was gevestigd, volgden sommige vrouwen van vorsten en voornamen, soms ook dienaren van vorsten en hooggeplaatsten, den overledene in den dood. Volgens de berichten zijn zoo in vorige eeuwen wel eens tientallen schepselen, na zich al dan niet gekrist te hebben, mede verbrand. Doch dat in onze oogen barbaarsche gebruik behoort thans tot het verleden, al leven deze menschenoffers soms nog voort in de zede, dat fraai aangekleede strooppoppen de balé goemi versieren en door het vuur worden verteerd.

J. C. VAN EERDE

Boekaankondiging

Marie C. van Zeggelen. Twee Amsterdamsche Joffers. Amst. Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers Mij., N.V. Geill. door Lizzy Ansingh.

LIJKVERBRANDING OP BALI. OP WEG NAAR DE LIJKVERBRANDING

dat Grietjen zich een voelde met den zonneshijn, en het geviel den zonneshijn eveneens dit mooie meisje te beschijnen, in de plooiën der satijnen bouwen over de gouden haren zonder huive en op de punten der rood fluweelen schoentjes die uit den zoom der rok te voorschijn kwamen. En achter de joffers, ging Krijntje Jans met heur koperen vischemmer, de oude dienstmaagd van Grietjen's moeder, want zoo schoone meiskes alleen op straat, dat en liet deze niet toe, te meer niet, daar het vischmarkt en blommedag was, alle jonkmans zoowel als 't „Vestjesvolk” te hoop liep op Vijgendam en Burgwal. Krijntje kon allicht nog een emmer visch meebrenge-
 gen, had Joffer van Rhijn gedacht, voor den noen waarop Cousyn Valentijns „genooïd” was. Als zij de keinders naar de Papebrug gebracht had, die zij over moesten om in de Warmoesstraat te komen, kon zij nog wis een goed zoodje schellevisch onder de luifels machtig worden en was het er te laat voor, wel dan was de boodschap nog niet voor niets geweest en zou Cousyn niet be-

hoeven te brommen dat Grietjen-night en haar vriendin alleen uit kuieren gingen op klaarlichten dag! En Grietjen-night en haar vriendin hadden echter een „costelyck” doel. Zij gingen dezen zomermorgen nergens minder ten bezoek dan bij Heer Joost van den Vondel in de Warmoesstraat of eigenlijk bij zijn dochter Anna. Agnes was een boodschap toevertrouwd door Marijke-Meuje de huisvrouw van Oom Rutgers bij wie zij en haar zusjen sedert den dood harer ouders in huis woonden, en zij had aan Joffer van Rhijn consent gevraagd Grietjen mede te laten gaan, want Grietjen had evenals zij haar kindertijd in de Warmoesstraat doorgebracht. Zij waren oude geburen van „Oom Joost” zooals de dichter door zijn familie en soms ook door de buurtschap genoemd werd. Sedert Agnes en Grietjen echter beiden aan de nieuwe zijde der stad op de „Conicxgraft” woonden, hadden zij „Oom Joost” niet meer gezien. Agnes was bovendien wel een half jaar over de grens geweest, heel in Emmerik en Keulen. Voor haar was geheel Amsterdam weer nieuw en

dat zij na haar terugkomst zoo spoedig haar oude buurt terug zou zien had zij gewijs niet gedacht. Zij was om verschillende redenen verheugd dat zij naar het huis „de Drom” ging, niet alleen omdat zij Heer Vondel zoude zien, maar ook omdat het op verzoek van Meuje Marijke was. Meuje Marijke die gelijk haar man David Rutgers tot de strenge mennonieten behoorde, die indertijd het zeer afgekeurd hadden dat Heer Vondel en zijn dochter Anna Paepist waren geworden, die ook het tooneelstuk uit den booze vonden, hoewel zij anders toch beiden wel zeer verdraagzame menschen waren, en Heer Vondel dichtte toch tooneelstukken? Was zijn Palamedes niet opgevoerd en daarop zijn Gijsbrecht van Amstel? O wis, Moei noch Oom David maakten er aanmerking op dat Agneta en haar ernstig zusje Ida wel vijf jaar jonger dan zij, de gedichten van Heer Vondel te samen lazen, maar naar zulk een tooneelstuk gaan zien, neen dat en zou niet mogen! Maar hoe was die stemming opeens zoo veranderd dat zij met een boodschap naar de Warmoesstraat werd gezonden? Wellicht omdat het hier den kleinen Pieterke betrof, het zoontje van Cousijn de Wolff, die eenige maanden geleden weduwnaar

geworden, het jongske aan de zorg van Anna van den Vondel had toevertrouwd? Cousijn de Wolff en was niet Paepsch, dat was waar, maar hij was een zusterskind van Heer Vondel. Agneta had de opdracht dat kleine jongske voor een poos op de Conicxgraft te halen daar het Anna van den Vondel te moeilijk werd op hem te passen. Als Marijke Meuje iemand kon helpen was zij immer bereid. Het deed Agneta deugd dat zij zulk een goede tijding ging brengen, want dat kon zij zeker aan Joffer Anna meedeelen: Pieterken zou het goed hebben in het huis op de Conicxgraft met zijn grooten tuin en plekjes om te spelen. En „Agneta”, onderbrak Grietjen haar gepeins, „sijt ge oock so wel te moede als ick?” En „Wis!” zeide Agnes, haar vriendin aanzien. „Ons Amsterdam is schoon, niet?” En „Ja, maar denkt ge ook, Agnes dat er vandaag iets heel costelijks gaat gebeuren, iets gansch nieuws?” En „Iets nieuws? 't can sijn Grietjen, maar is het niet in U selve dat gansch nieuws?” En „Ach! dat sou plaisant sijn

— maar ick geloove anders Agnes er zal iets gebeuren, ick en weet niet wat — iets sonderlings — ach ick ben een sottin daar . . . !” zei het mooie Grietjen blozend. En „O maar ge moogt wel een sottinneke sijn op een dag als vandaag!” meende Agnes en 't was opeens of ook haar dat uitbundige geluk doordrong of zij nu eerst goed besefte hoe heerlijk alles om haar heen was. Zie het weerhaantje op de Jan Rooden poort daar op de Sluis eens schitteren in de zon en hoe aardig weerkaatst de breede toren in het water! Nu waren zij de brug overgegaan en viel de schaduw der Jan Roodenpoortsteeg over de zijden kleedjes der joffers en over Krijntje's blauwe keurs en koperen emmer. De Nieuwe Zijdsch Achterburgwal overgoot hen weder met zon, de Molsteeg met schaduw en juist wilden zij op de hoek der steeg den Voorburgwal opgaan toen over de Sluis een caros in vollen draf naderde. En Grietjen greep Agneta's arm. „Cousijn Valentijns! waar berg ick mij?” En Zij hief den kantten waaier voor haar gelaat en achter Agneta zag zij door de tulle openingen door, hoe paarden en koets

TWEE AMSTERDAMSCH E JOFFERS. MARGRIETJE VAN RHIJN EN AGNETA BLOCK

eenmaal de Sluis gepasseerd, de Molsteeg inreden. Achter de aan vier hoeken opgenomen gordijntjes, troonde een oud heer, in zwart fluweel, met grooten flambard en grijze boord boven den witten breeden kraag. Hij boog zich even naar de twee jonge joffers voorover, maakte zelfs een gebaar om den koetsier stil te laten houden, maar deze had te veel aandacht voor zijn twee dravende paarden die de smalle Molsteeg zonder ongelukken moesten passeeren. Sedert eenige maanden was het weder door de overheid veroorloofd met coets en paarden door de straten te gaan, iets wat sedert jaren verboden was in Amsterdam, doch wanneer er weder ongelukken gebeurden in de smalle straten en steegen zouden de Heeren Schepenen zeker weer tot dezen draconischen maatregel overgaan. De doch voorzichtig leidde hij het span naar den Achterburgwal. De beide meisjes spoedden zich voort. En „Waarom zijt ge toch zoo in pericelen Grietjen?” vroeg Agneta. „Can U Cousijn U kwaad aandoen?” En „O! Agneske als ge dat eens wist! Moer en ick en doen niets zonder medeweten van Cousijn”.

„Is hij u momboir dan?” vroeg Agneta. Margrietjen's gelaat werd door een lach overtoegen. „Welneen ick! Hij en is mijn momboir niet. Maar toch Moer mag hem geen ondiens doen. Overall wil Cousijn onze cavalier zijn, het en deugt niet zegt hij, dat ick alleen ergens heenga”. „Maar gij en gaat niet alleen”, zeide Agneta met een lach in haar bruine oogen, „Krijntje Jans is toch met ons?” Krijntje Jans was haar joffer inderdaad wat dichter op de hielen gekomen, want hier op den Burgwal begon het veel drukker te worden dan op de deftige stille gracht. De Maandagsche bloemenschuiten lagen hier nog in het water, hoewel de markt reeds voorbij was, maar enkele kraampjes stonden er nog — en de verkoopers riepen de joffers toe, de laatste restjes van haar weg te nemen. Neen, zij gingen door, al lieten zij haar oogen gaan over de frissche kleuren. Bij het kerkhof waar aan de overzijde de hooge Parochiekerk rees, viel opeens een weldadige koelte neer. Een dubbele rij van hooge Iepenboomen vormde een heerlijke laan, gaande tusschen de kerk en een rij deftige huizen door. Onwillekeurig vertraagden zij hier haar tred om recht te genieten

van deze wonderdoende schaduw, en ook van de gebrande kerkglazen onder de Gothische bogen die warm kleurden in deze zachte schemering. Maar opeens aan het eind brak daar het volle leven van de Plaetse open! O het was een jolijt. Hier vond de zon eerst haar geneught. Zij tintelde over een kleurige menschenmenigte, over sleepers en paarden bij de hooge sierlijke waag, over groen en geel en blauwe hoeden, over rood bruine broeken en jakjes van boeren en boerinnen, over blauwe en roode „pajongs”, waaronder de marskramers hun waar aanprezen, maar 't felst scheen zij op de warm bijna rood bruine en witte zeilen op de hooge slanke masten met wapperende vlaggetjes, van de juist bij de vischmarkt aangekomen schepen. De geheele vischmarkt met hare aardige daken en poortjes was bijna onzichtbaar door de zich in de kleine haven verdringende vloot. „En moet gij niet daarheen Krijntje Jans?” vroeg Grietjen ondeugend. „'k Sal de joffers eerst 'n stapke meegeven naar de Papebrug!” antwoordde Krijntje. Zoo had haar Joffer het haar bevolen! Het was hier „Op 't water”, waar de joffers nu in sloegen niet minder druk dan op de Plaetse en nog sterker dan daar gevoelde Agneta thans weder in haar Amsterdam te zijn. Nergens toch was Amsterdam zóó Amsterdam als hier „Op 't water”, waar de huizen der Warmoesstraat zich in het Rak weerspiegelden, waar men over de vele hooge bruggen in de verte het breede IJ zag blinken en glanzen. Daar spatte het zilver en goud in de lucht boven de ontelbare schepen die voor de palen der stad lagen. En links langs de kade waren de winkelhuizen met hun lage groene luifels en uitstallingen. Van allerlei waar was er, kruiken en kannekens, ijzeren potten enz. Kleurige vruchten, vooral Zuidvruchten, groote Pompoenen, die opengesneden hun rose vleesch lieten zien. Vruchten en planten, 't was iets dat Agneta altijd aantrok. O, de landen zien waar al die heerlijke zaken groeiden, daar en zou wel niet van komen, maar die vreemde gewassen hier kweeken, dat zou zij wel willen. Zij kon niet laten even bij een der vruchtwinkels stil te staan. „Zie toch Grietjen! hoe costelijk!” en ook Grietjen bewonderde mede. Onder de luifels staande, kregen beide jonge gezichtjes een reflex van die kleurige vruchten. „Mot je ze niet? Joffers”, kwam de dikke koop-

vrouw onmiddellijk van uit haar winkeltje. „Ze benne sappig en costelijk, krek naer de smaeck van jou munjes!” Maar ze gingen lachend verder, 't vrouwtje beduidend dat zij nu niet koopen zouden. Krijntje Jans ontkwam niet zoo gauw als haar joffers aan den handelsgeest. — „Koop tog wat! Vrijster — 't jonge spul lust wel 'n soet sappigheidje!”

't Jong spul was nu bij „De Vergulde Sonnewijzer”, waar Jan Willemse Bleau zijn groote „Caert boeken” en kostelijke printen verkocht. Het stond er vol mansvolk, want onder den luifel was op de tafel blijkbaar veel nieuws uitgespreid. Zeekaarten vooral, die 't schippersvolk te pas konden komen. Dicht aaneen stonden hier de huizen der groote „Caertmakers”, dat van Jansonius in de „De Pascaerte” en verder op in „de Vijerighe Colom” van Jacob Aertsz, die zich meer op oud testamentisch gebied bewoog. Onder den luifel van „de Sonnewijzer” stond nog een ander volk dan dat der schepen! Eenige zwierige jonkmans lieten er hun oogen gaan over de nieuwste uitgaven. Zeker, ook daar hadden Agneta en Grietjen wel eens willen zien naar het vele fraais en belangrijks dat er waarschijnlijk zou uitgestald

zijn. Jonge joffers als zij maakten wel geen groote reizen over zee, maar het was niettemin leerrijk de heerlijke atlanten met haar „constige” vignetten en uitvoerige teekeningen te zien, die hier te Amsterdam het best vervaardigd werden van de geheele wereld. Er was echter onder de bijna aaneengesloten luifels van „de Vergulde Sonnewijzer” en „de Pascaerte” weinig plaats voor haar en Grietjen wist wel dat oude Krijn haar zou aanmanen toch door te „kuieren”, daar er hier te veel jonkmans naar den zin van Cousijn Valentijns stonden. Cousijn Valentijns had zich echter zeker geërgerd als hij gezien had wat er toch gebeurde ondanks het zedige en gepaste voortgaan der beide meisjes. Daar wierp een jonge man, die zich zoeven nog verdiept had in het „Theatrum van Ortelius”, het kostbare werk neder, zeide aan den jongen kwant die hem hielp dat hij spoedig bij Sinjeur Bleau terug zou komen en spoedde zich achter de twee joffers aan. Hij had bijna Krijntje Jans omvergelopen en stootte tenminste onzacht tegen haar koperen emmer aan, bij zijn haast het tweetal in te halen en het gelukte hem juist bij de Papebrug. Met een breeden zwaai van zijn bevederden hoed en sierlijke buiging begroette

TWEE AMSTERDAMSCH E JOFFERS
JOOST VAN DEN VONDEL

TWEE AMSTERDAMSEHE JOFFERS. ALS GRIETJE MET ANNA VAN DEN VONDEL GEKLOKEN HAD, ZEIDE ZIJ MET EEN VROLIJK LACHJE: „OP UW WELSIJN, SINJEUR!”

hij de joffers. ☞ „Sybrand!” zeide Agneta, „wel kent ge ons nog?” ☞ „Ick en sou U niet kennen?” antwoordde Sybrand, „mijn vroegeren geburen! Hoe lang heb ick U wel niet gezien Agneta?” ☞ „Wel sedert moeder's dood niet,” zeide Agneta, „dus nu ruim drie jaar geleden”. ☞ „Het was langer geleden”, zeide Sybrand die een fijn knap gezicht had, waarin een paar vriendelijke grijze oogen stonden, „het was langer geleden, Agneta, juist vijf jaar op de bruiloft van Hans de Wolff!” ☞ Ach ja! Agneta herinnerde het zich nu. Zij was toen nog een klein ding, een „hangoor”, zooals de broeders zeiden, die bij een bruiloft nog aan het onder-eind der tafel zat. Sybrand was na die bruiloft op reis gezonden door zijn vader voor de zijde-industrie en daar Agneta met haar ouders naar Emmerik vertrokken was, hadden zij elkander niet meer gezien. Grietjen daarentegen ontmoette Sybrand wel eens bij zijn oom de Flines en zijn begroeting aan Agneta's mooi vriendinnetje was hoewel hoffelijk, niet zoo uitbundig als die aan haar zelve. Sybrandt's open gelaat toonde duidelijk dat zijn vreugde Agneta, zijn vroegere buurmeisje gold; dat kleine meisje was nu tot een allerliefste jonge joffer opgegroeid, wier gezichtje met de bruine oogen hij dadelijk herkend had. ☞ „En waar gaan de joffers henen?” vroeg hij. ☞ „Ons voorhebben was juist het zoontje van Hans de Wolff op te zoeken, die nu bij zijn Moei Anna van den Vondel woont”, vertelde Agneta. „Marijke Moei, bij wie ick woon, wilde hem een poos tot zich nemen en nu gaan Grietjen en ick het jongske halen”. ☞ Dat was braaf van Marijke Moei, zeide Sybrand, want Hans de Wolff zou in zijn weduwnaarstaat geen weg met de kinderen weten. Als het de joffers geen ondiens was zou hij verlov vragen haar tot in de Warmoesstraat te begeleiden. Het was hier alevel druk „op 't water”. Ja hij had het wel gezien, Krijntje Jans begeleidde de meisjes, maar een manskerel was toch een betere schut tegen 't vestjesvolk en de baliekluiers op de Sluis? Krijntje die den jongen sinjeur Sybrand wel kende, hoorde de woorden en lachte eens oolijk onder haar vleugelmuts. „Moet je naar de vischmarkt Krijn?” vroeg hij nog. ☞ „Wis, sinjeur”, zeide Krijn, „maar die can ick ook wel door de Warmoesstraat bereiken”. ☞ Zoo stak het kleine gezelschap de drukke kade over. Zij kwamen op Papenbrug. „Was het hier niet overschoon?” vroeg Agneta en zij kon het niet laten, zij moest even als de baliekluiers een oogenblik zien, een oogenblik haar oog laten

wijden aan beide kanten, eerst naar de zijde der stad toe, waar het puntige torentje van de Beurs boven de daken der vischmarkt uitstak. Het lag hier ook vol schepen. „Dat zijn de binnenvaarders naar Groningen en Emden”, zeide Sybrand. „Ja 't ligt er vol, ook al door al die vlotschuiten en korenlichters die bij de pakhuizen willen komen”. ☞ Toen naar de andere zijde, waar het uitzicht

eens zoo wijd was. Daar flikkerden de witte en bruine zeilen dat het een lust was. „De vaarders op Overijsel en verderop op Noord-Holland en nog veel verder die naar de Noord en Oost”, zeide Sybrand. Men kon ze niet onderscheiden, mast aan mast ging omhoog. Er was bijna niets te zien van de oude brug, nog minder van de nieuwe. Het sierlijke dak van de korenmarkt op de eerste brug was een klein lang ding onder het bonte van masten, en de slanke topgevels der huizen „Op 't water”, kwamen slechts even te voorschijn tusschen de aaneengesloten zeilen en scheepsrompen. Daar boven koepelde de fijne blauwe lucht waarin het zilveren IJ zich weerkaatste. Daar buiten was het groote water en de zee en de ontelbare galjoenen en zeevaarders!

MARIE C. VAN ZEGGELEN

PLEVEN. JAKO, DE BLINDE VARKENS-KOOPMAN

Tusschen avond- en morgenlanden

I. PLEVEN: HET BULGAARSCHE WATERLOO

ER was eens een tijd, dat de golven van de zwarte zee en van de blauwe Adria de Bulgaarsche kusten bespoelden. Bulgaarsche Tsaren bedreigden Konstantinopel en waren de schrik van hun vijanden. Dan naderde het gevaar der Turksche scharen met waaierende paardenstaart en dreunende keteltrommen. Zij verwoestten alles wat hun loop stremde of weerstand bood. ☞ Gedurende 5 eeuwen heerschten Turksche sultans over Bulgarije en een aanzienlijk deel van Europa. De landen tusschen den Levant en de avondlanden bleven steeds het terrein van bloedige oorlogen. In strijd en verdrukking groeide het volk op en door het kampen vanaf hun jeugd staalden zij hun kracht, totdat het uur van bevrijding geslagen had. ☞ In 1877 trokken de Russen onder grootvorst Nicolai tegen de Turken op. Na zware gevechten met veel verliezen, werd eindelijk het leger van den Turkschen veldheer Osman Pascha verslagen. Dit was het beslissende oogenblik. Gedurende 4½ maand hadden de gevechten om Pleven gewoed. Toen deze stad eindelijk vrij was, werden de andere veldheeren Suleiman Pascha en Mehemed Ali eveneens tot den terugtocht gedwongen. ☞ Geen wonder dus, dat de Bulgaar de naam „Pleven” steeds met zekeren eerbied uitspreekt. De overwinning bij Pleven is voor hem de bevrijding van zijn land, zooals de slag bij Waterloo, die weliswaar van ouderen tijd dateert, Nederland de onafhankelijkheid schonk. ☞ In Pleven zijn de herinneringen aan dezen oorlog talrijk. In een plantsoen ziet men een van de musea waarin de voorwerpen uit den vrijheidsoorlog worden bewaard. Tusschen de hooge boomen van dit parkje wordt het kleine museum door een geheimzinnige schaduw bedekt. Het is omgeven door vele kanonnen die van de Turken veroverd werden. Zij zijn zoo opgericht, alsof zij het onaanzienlijke huisje tegen een onzichtbaren vijand verdedigen willen. Bij het naderen krijgt men het gevoel, een gewijde plaats, een heiligdom te betreden. Hoe zou het ook anders kunnen zijn? Is de vrijheid niet het kostbaarste goed, waarvoor de volkeren hun leven geven en waarnaar zij, die ze nog niet verworven hebben smachten.

PLEVEN. BULGAARSCHE MEISJES AAN DE BRON

PLEVEN. DE DOEDELZAKSPELER

☞ Een ander symbool van den bevrijdingsoorlog is het prachtige mausoleum, waarin de overblijfselen van de gevallen helden worden bewaard. Ook hier zijn oude kanonnen naar de vier hemelrichtingen opgesteld. ☞ De kleine plaatsjes zijn steeds het beste geschikt om het volk te leeren kennen, daar is de invloed van den buitenlander minder kenbaar als in de groote steden. ☞ Pleven is een stadje van circa 40.000 inwoners. Wan-

delt men door de straten van dit plaatsje, dan bemerkt men allereerst, dat de verkoop van de dagelijksche gebruiksmiddelen op straat wordt afgesloten. Hier ziet men kruidenierswaren voor de deur te koop aangeboden, daar zijn schoenen en pantoffels op straat voor de vensters gerangschikt. Dan ziet men weer costuums en hemden tentoongesteld en daarnaast biedt een groentenkoopman zijn waren aan. Worstjes worden aan de deur geroosterd en verspreiden een niet direct aangenamen geur op straat. Als men een koffiehuis nadert, hoort men reeds van verre het gekletter der damsteen. Het domino — en „taplo” — spel wordt hier algemeen gespeeld. Het laatste bestaat uit dobbel- en damsteen en wordt in Nederland ook wel trik-trak genoemd. De spelers hebben de eigenaardige gewoonte hun steenen met kracht neer te zetten, zooals enkele verwoede kaartspelers bij ons de troefkaart uitspelen, zoodat de glaasjes op de tafel rinkelen. Dit veroorzaakt een helsch lawaai, waarbij het getik van een typistenbureau een doodsche stilte kan worden genoemd. ☞ De marktdagen vooral hebben hun bijzondere eigenschap. Van de dorpen uit de omgeving komen de boeren hun waren in de stad aanbieden. Dan ziet men de kleurige kleederdrachten met goud bestikt. De landslieden dragen witte of zwarte astrakanmutsen, schaapsleder jakjes en een breeden rooden ceintuur om hun middel. Hun voeten zijn in een vreemd soort sandalen geschoeid, die van boven worden toegeregen. Tusschen het bedrijvige marktvolk rusten zwarte buffels en witte ossen uit. ☞ Op den vooravond van de markt zag ik een oude man met verweerd gezicht langzaam door de straten van Pleven wandelen. Voor hem liep een biggetje, dat door een touwtje aan den achterpoot werd vastgehouden. Toen ik hem den volgenden morgen weer zag, was hij alleen. Toen vernam ik, dat dit oudje blind was. Een blinde man met een hond is niet vreemd, maar met een varkentje lijkt me toch wel eigenaardig! Evenals wij bekende volkstypen hebben, vindt men eveneens hier populaire typen. Iedereen kent dan ook den ouden blinden man, die van beroep varkenskoopman is, „Jako” geheeten. Deze man kent alle straten, niet alleen van de stad, maar ook alle landwegen. Gedurende een week loopt hij de boeren in den omtrek af, op zoek naar een varken en als de markt begint is hij steeds daar om zijn dijkheid aan te bieden. Iedereen verwondert zich over de bekwaamheid en het uithoudingsvermogen van dezen man, die oud en blind zich zoo flink door het leven slaat. ☞ Een ander, niet minder vreemde verschijning is „de gekke filosoof”. Het is een man van ca. 30 jaren, die door het vele studeeren het verstand verloren heeft. Zijn populariteit dankt hij aan zijn excentrieke wandelingen per ezel. Als de avond komt en men in de hoofdstraat zijn tijd doorbrengt door heen en weer te wandelen, is onze filosoof ook aanwezig. Alleen de boeren rijden hier per ezel, een burger op een ezel is daarom een vreemde vertooning, waardoor het komt, dat iedere

Plevenaar hem kent. ☞ Zaterdags en Zondags treedt een muzikant-doezelzakbespeler op, zooals men vroeger ook bij ons nu en dan zag. De doezelzak is een Oostersch instrument, zijn eentonige melodieën brengen ons aan 't geeuwen en zijn muziek is voor onze ooren minder aangenaam. Niet zoo echter voor de Bulgaren en Orientalen. Zij hebben op een octaaf meer noten dan wij, dus ook meer afwisseling, onze ooren zijn daar echter niet aan gewend. ☞ Afgezien van het pittoreske van een doezelzakbespeler, zal in Nederland wel niemand erom treuren deze Oostersche muziek te moeten missen.

A. J. v. BOMMEL

WAPENSTILSTANDSDAG

11 November . . . 1930

MIJN gedachten gaan terug naar die plek in de Voergezen, waar wij dezen zomer hebben gestaan, wij vrouwen van den Internationalen Vrouwenbond voor Vrede en Vrijheid, die uit vele landen te samen waren gekomen in den Elzas, het land dat zoo onbeschrijfelijk heeft geleden en nog lijdt, begeerd als het was en is door beide groote buurlanden. ☞ Stil stonden wij bijeen, op den Hartmannsweilerkopf, berg waar zoo onmensche-lijk werd gevochten. ☞ Daar aan onze voeten ligt de loopgraaf, waarin menschelijke wezens jaren in het slijk hadden geleefd, geleden, gevloekt, geweend, gedood, gehoopt . . . ☞ Loopgraven . . . inderdaad. Graven waarin zij, die er als levend begraven waren, nog liepen! ☞ Een onderstand . . . bomvrij, een gat in den grond, hol voor menschen, beschaafde menschen uit de twintigste eeuw. ☞ Het land . . . het schoone bergland . . . beroofd van zijn sieraad, de wuivende boomen. ☞ Doode palen staan er nu. ☞ Prikkelraad ligt er overal. ☞ Visioenen van gewonden en stervenden stijgen er op. Het is ons of we zuchten, hooren kreunen. ☞ We rillen. ☞ Een brok schiet ons in de keel . . . Die armen . . . ! ☞ O, waarom, waarom stonden de vrouwen het toe, dat zij gingen, die mannen . . . ! ☞ Het wordt ons te machtig. ☞ We gaan verder . . . treden het leven weer tegemoet. ☞ Het leven . . . ? ☞ Eerst zijn daar nog de kerkhoven . . . ☞ Duizenden kruisen, witte op de Fransche kerkhoven, zwarte op de Duitsche, naar den eigen aard van ieder land. ☞ Een krans hier en daar, van levende bloemen op de Fran-

PLEVEN. BULGAARSCHE KLEEDERDRACHTEN

sche begraafplaatsen, van steen op de Duitsche; ver weg wonen immers soms de familiebetrekkingen. ☼ De vrouwen van den Internationalen Vrouwenbond voor Vrede en Vrijheid leggen bloemen, eenvoudige veldbloemen op graven, Duitsche zoowel als Fransche . . . van menschen, arme menschen alle, die leden, die bezweken . . . ☼ Massagraven . . . op ieder kerkhof . . . ☼ In marmer staan enkele namen gegrift, en een cijfer, een hoog cijfer voor de onherkenbaar verminkten . . . Arme jongens . . . ☼ Een gedenkteeken . . .! midden op den doodenakker . . . een afscheidsgroet aan hen, die meedooogenloos uitelkaar gereten, nooit gevonden werden . . . ☼ Van wie slechts de herinnering over is en een portret ergens in een huis, waar vele tranen om hen werd gescreid, door wie hen wachtten . . . in bangen twijfel . . . tevergeefs . . . ☼ Vermist . . .! Dood? ☼ Hoe moeilijk viel het te gelooven . . . Op het monument hingen familieleden marmeren plaatjes met den naam van wie niet wederkeerden. ☼ Eén plaatje is er bij zonder naam. Een vogel is er op afgebeeld, en een spreuk is er in gebeiteld. ☼ De taal is Fransch. Maar de gedachte er achter internationaal:

„Als je om dit gedenkteeken vliegt, klein grasmuschje, zing hem dan je liefste liedje”. ☼ Het moederhart, dat zelfs de vogels te hulp roept om haar kind nog een vreugde te bereiden . . . ☼ En dát moederhart heeft het geduld, dat hij ging, die jongen van haar . . .! ☼ O, de moeders, zij zingen bij de wieg, zij waken bij de sponde in dagen van ziekte, zij juichen om het geluk van hun zoon . . . zij weenen om zijn leed . . . ☼ Vermag dan haar liefde niet te verhinderen, dat er ooit weer een Juli 1914 bloedrood over de aarde vaart . . .? ☼ Als zij willen . . . stellig! R. VAN OOSTEN-MÖSSINGER

PLEVEN. HET PRIMITIEVE DORSCHEN. DIT GESCHIEDT NIET DOOR MIDDEL VAN DORSCHVLEGELS, MAAR TWEE PAARDEN WORDEN OVER HET KOREN IN DE RONDTE GEDREVEN, ZO DAT HUN HOEVEN DE DORSCHVLEGELS VERVANGEN

meer kunnen bereiken. De rivier en het meer zijn bevroren. ☼ . . . En zal mijn vrouw eraan gedacht hebben de contributie te betalen van mijn club? . . . En hoe zal ik me weer wenen aan een regelmatig leven? . . . En zal het leven in deze maanden goedkooper geworden zijn? Dit zijn alle eigenaardige gedachten voor een vóór-historisch mensch . . . ☼ Met de wezel sta ik op voet van oorlog. Eerst heeft zij er zich tevreden mede gesteld mij 's morgens vroeg te wekken. Vervolgens was zij al zoo brutaal over mijn rug te kruipen terwijl ik sliep. En eindelijk heeft zij het gewaagd een konijnbouw weg te kapen. Dat was de oorlogsverklaring. Dezelfde maatregelen heb ik moeten nemen tegen een paar vogels, die me wat eten wegstalen. Ik heb er twee kunnen dooden en hun veeren zullen me nu voor mijn pijlen te pas komen. ☼ Verder nieuws is, dat ik mijn hut voor winterverblijf heb ingericht. Er ligt nu tien centimeter sneeuw en de temperatuur daalt nog, maar het is nu droog. Dit is zeer welkom, want nu behoef ik niet steeds mijn kleeren bij een vuur te verwarmen, zooals in het natte seizoen. Bovendien is de sneeuw een vriendin van den jager. Maar het was

niettemin noodzakelijk de hut af te sluiten. Ik heb mijn „oven” naar binnen gebracht, een luchtgat benuttend om de rook te laten ontsnappen, zooals ook de Indianen doen. Op den grond heb ik boomschors gestrooid. Aan een balk hangen pijl en boog en . . . de katapult, welke ik eindelijk gereed heb. Van zulk een wapen had ik alleen maar eens een afbeelding gezien en veel heb ik zelf moeten uitvinden. ☼ Ondanks al dit werken en deze zorgen bevat het leven me uitstekend. En ik denk

hier aan het woord van papa Franklin: Als gij verlangt, dat iets goed gebeurt, doe het dan liever zelf . . .

ONTVANGST VAN REKENINGEN EN CREDITEUREN

Bear Trap. — Nu ik het einde van mijn vóórhistorisch experiment nader, lijkt het mij niet ondienstig op te merken, dat ik, in 't geval ik mij in April of Mei naar Alaska of Nieuw Brunswick had begeven, in plaats van naar de woestenij van Canada in den herfst, in plaats van avonturen had beleefd, maar zeker ook minder moeilijkheden zou hebben ondervonden. En ook zou ik me in prettiger omstandigheden hebben bevonden, als ik een gezelschap of gezellin had medegenomen, om het werk te verdeelen. ☼ De meeste tegenspoed ontstond door de schaarschte van klein wild. Hier zijn geen reeën, bevers, lossen, eenden, om ze te benutten voor voedsel, of om profijt te trekken van hun bont en hun veeren. Bovendien verzette de regeering van Nieuw Brunswick, waar ik dat alles wel gevonden zou hebben, zich categorisch tegen mijn verzoek, om in die wouden mijn vóórhistorisch leven te leven. Niets zou ik liever hebben gedaan, dan me bijvoorbeeld een prauw te maken uit een mooi uitgeholden cederboom. Maar in deze streek komen geen ceders voor. Er zijn geen kiezelstenen om pijlpunten van te maken. Er is geen hout, dat voor een boog goed geschikt is. Daarentegen is er brandstof in overvloed; er zijn boomen, waarvan de schors prachtig geschikt is om er sandalen, korven en drinkbekers uit te maken, zonder nog te gewagen van de wortels en kleine takken, bij uitstek geschikt voor brandhout. Laat ik er onmiddellijk aan toevoegen, dat ik tóch zeer tevreden ben over mijn expeditie en over de resultaten daarvan, ook voor wat betreft mijn fysieke toestand.

(Wordt vervolgd)

ADAM IN 1929

DOOR BURT McCONNEL

7)

NAUWELIJKS had ik den Indiaan Barnabee gezien, of ik had ook bedacht, dat hij vermoedelijk de eigenaar was van de elandshuiden, welke ik had gevonden en welke ik voor persoonlijk gebruik had benut. In dat geval was ik de schuldenaar van Barnabee; maar ik bezat geen cent om hem te betalen. Minstens moest ik hem toch een uitlegging geven, maar ook dat was lastig, daar het even lastig was, om vast te stellen, wie het slechtst Fransch sprak. ☼ De huiden, die bij het vuur te drogen hingen, deden me bijna stikken. Bovendien had ik, zooals reeds gezegd, nog andere redenen om me niet op m'n gemak te gevoelen, dus ik deed, alsof ik haast had, om naar mijn hut bij de Washimeska terug te keeren. Barnabee vertelde me, dat ook zij spoedig in mijn buurt zouden komen. Dit versterkt mijn vermoeden, dat hij de eigenaar is van de elandshuiden . . . ☼ Ik kan dit leven aanbevelen, schrijft McConnell eenige dagen later, aan allen, die wenschen te vermageren. In acht weken verloor ik zeker zes of zeven K.G. en mijn buik is zeker twaalf centimeter geslonken. In de eerste dagen had ik minstens twaalf uren slaap noodig; vervolgens waren er tien voldoende, toen negen enz. En toch moet men niet vergeten, dat het weer guur is; het zal niet lang meer duren, of er ligt een halve meter sneeuw en dat zal dan voorloopig zoo blijven. Toch mag ik pas over twee weken vertrekken. De inspecteur, die deze correspondenties afhaalt, zal me met zijn boot niet